

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора Забарної Елеонори Миколаївни
на дисертаційну роботу Лугової Марини Сергіївни на тему
«Активізація інвестиційної діяльності в регіоні»
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна
економіка

На відгук надані дисертація, копії наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, а також автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Основний зміст роботи викладено на 177 сторінках друкованого тексту, містить 37 рисунків та 31 аналітичну таблицю, список використаних джерел з 206 найменувань. Автореферат представлений на 21 сторінці і містить 7 рисунків. Копії опублікованих автором праць з 23 найменувань, серед них 7 статей у фахових наукових виданнях України, 2 з яких уключено до міжнародних науково-метричних баз даних; 2 – у наукових періодичних виданнях іноземних держав та України, що входять до міжнародних науково-метричних баз даних; 14 публікаціях апробаційного характеру в українських й іноземних збірниках, в т.ч. 12 матеріалах наукових конференцій.

1. Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

В умовах нестабільної соціально-економічної та політичної ситуації в Україні особливо гостро постають питання забезпечення стабілізації економічного розвитку на основі якого можливе забезпечення гідних умов життя та праці. Вирішення проблем забезпечення стабільних темпів соціально-економічного розвитку країни безпосередньо пов'язане з оптимізацією структури розподілу інвестицій і їх залучення у різні сфери. В тому числі задоволення суспільних потреб соціально-економічного розвитку та забезпечення екологічної безпеки країни. З іншого боку, регулювання інвестиційної діяльності, сьогодні, зміщується на регіональний рівень, адже концентрація інвестиційного потенціалу все більшою мірою набуває регіонального характеру. Саме регіональний рівень висвітлює наявні поточні завдання розвитку та враховує специфіку різних методів активізації інвестиційної діяльності.

З огляду на зазначене, тема дисертаційної роботи Лугової М. С. «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» *відповідає потребам сучасності та є актуальною.*

Тема дослідження пов'язана з науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки, які визначалися Міністерством освіти і науки України; пріоритетним напрямом регіонального розвитку. Дисертація виконана відповідно до науково-дослідних робіт кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки у межах виконання держбюджетних тем: «Єврорегіон “Буг”: передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), «Єврорегіон “Буг”: ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), «Регіональні ринки в умовах європейської інтеграції: механізми конкуренції та конвергенції» (державний реєстраційний номер 0118U001094), що свідчить про відповідність дисертаційної роботи пріоритетним напрямкам сучасної економічної науки.

2. Мета та результати дослідження, що винесені на захист.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів і розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності в регіоні (стор. 18 дисертації). Зазначена мета відповідає темі дослідження. Завдання дослідження логічно виходять з поставленої мети та безпосередньо пов'язані із отриманими дисертантом елементами наукової новизни. Об'єкт і предмет дослідження визначено згідно науково-методичних вимог до дисертаційних робіт (стор. 19 дисертації).

Матеріали дисертації, автореферат та публікації здобувача визначають високу обґрунтованість основних наукових результатів, положень наукової новизни та висновків. Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність й новизна забезпечуються широким застосуванням автором загальнонаукових та спеціальних методів теорії пізнання. Дисертантом здійснено змістовне дослідження наукових праць і публікацій вітчизняних і закордонних вчених і фахівців з питань визначення соціально-економічного розвитку регіонів (П.1.2) та сталого розвитку (стор.44-46, 51-53, 130), теорій економічного зростання (стор.50-53), інвестицій (стор.26-43) та розвитку регіональної детермінанти в інвестиційній сфері (стор.44-58), нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності (стор.64-66, стор. 158-159),

активізації інвестиційної діяльності в країнах Європейського Союзу (стор.147-151) та інших теоретичних підходів, що надало можливість науково обґрунтувати необхідність розробки теоретико-методичного забезпечення регіональної політики активізації інвестиційної діяльності в умовах європейської інтеграції.

В цілому, запропоновані дисертантом організаційно-економічні засади активізації інвестиційної діяльності в регіонах базуються на критичній оцінці теоретичного та емпіричного матеріалу, а також нормативно-правової бази з питань регіонального розвитку.

3. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, їх новизна. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Достовірність основних результатів, отриманих у дисертаційній роботі, підтверджується змістовним опрацюванням значного масиву теоретичного, методичного та статистичного матеріалу. Залучення дисертанткою великої кількості наукових джерел дозволило здійснити порівняння різних точок зору на досліджувану проблему, що підтверджує достовірність теоретичних розробок автора (стор.34-39, 43-44, П.1.3 стор.61-73, стор.162-166). Дисертантка широко використовує і коректно оцінює опубліковані праці вітчизняних і зарубіжних вчених та проблемно дискусійний матеріал за темою дослідження. Достовірність наукових положень, отриманих в роботі підтверджується таким:

по-перше, використанням в процесі дослідження актуальних законодавчих та нормативних актів Верховної Ради, Кабінету Міністрів України; офіційних матеріалів Державної служби статистики України; статистичних даних Головного управління статистики у Волинській області; інформаційних матеріалів, опублікованих в періодичних виданнях; законодавчих й нормативних актах Європейської комісії; результатів власних досліджень здобувача, аналітичних розрахунків, здійснених під час виконання роботи;

по-друге, застосуванням сукупності ретельно підібраних апробованих наукових методів дослідження, серед яких: історико-логічний, монографічний, ретроспективного аналізу (П. 1.1); системно-структурний та абстрактно-логічний (П.1.2); структурно-логічний, статистичного групування, узагальнення (П. 1.3); економіко-статистичний, графічний, моделювання, DEA-аналізу (П. 2.1; 2.2; 2.3; 3.1); структурно-логічного аналізу та синтезу, порівняльного аналізу (П. 3.1); кореляційно-регресійного

аналізу, моделювання й рейтингових оцінок (П. 3.2); наукового узагальнення та синтезу, стратегічного аналізу (П. 3.3) тощо;

по-третє, впровадженням отриманих науково-практичних результатів у діяльність окремих установ на державному та регіональному рівнях, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів (стор. 4 автореферату);

по-четверте, апробацією нових наукових результатів на 12 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (стор. 5 автореферату).

Аналітична частина дисертації забезпечується системним підходом, міждисциплінарним аналізом та синтезом основних положень економічних знань. Дисертант вносить на захист результати власного дослідження, які вирішують наукові задачі щодо активізації інвестиційної діяльності у регіоні.

Особливої уваги заслуговують такі положення наукової новизни, які дисертантка вносить на захист, та які вирішують наукове завдання щодо поглиблення теоретико-методичних і практичних засад організаційно-економічного забезпечення активізації інвестиційної діяльності в регіоні за умов європейської інтеграції.

Удосконалено науково-методичний підхід до оптимізації в розподілі обмежених інвестиційних ресурсів (стор.175-189, стор. 13 автореферату), який передбачає визначення пріоритетності спрямування інвестицій у соціально-економічну та екологічну сфери. Такій підхід посилено авторською пропозицією щодо побудови матриці стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності й групуванням регіонів за рівнем достатності інвестицій у бінарну систему оцінювання. *Удосконалено* концептуальний підхід до активізації інвестиційної діяльності регіону (стор.48-49, рис.1.7, стор. 6 автореферату), якій орієнтовано на оптимізацію структури залучення інвестицій у регіон соціально-економічної та екологічної ефективності. *Удосконалено* методику оцінювання ефективності інвестиційної діяльності в регіоні (стор.120-124, 132, рис.2.15, стор. 9 автореферату) та методику оцінювання сприятливості інвестиційного середовища регіону для активізації інвестицій (стор.69-74, Додаток М, стор. 12 автореферату), що передбачає відбір, систематизацію та нормування статистичних показників та виявлення впливу факторів розвитку регіонів та визначення на цій основі інтегрального індексу сприятливості середовища для активізації інвестиційної діяльності.

Дістали подальший розвиток наукові засади наповнення інвестиційної діяльності (стор.34, 36-39, рис.1.3, стор.43-44, стор. 6 автореферату), що передбачає зміну акцентів від кількісних показників очікуваних результатів до якісних характеристик вкладення економічних ресурсів у пріоритетні

сфери з метою отримання не лише прибутку, а й досягнення інших позитивних ефектів. Дістали подальший розвиток науково-прикладні підходи до моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні на основі комплексного застосування економетричного інструментарію оцінювання наявності та тісноти зв'язку показників середовища інвестиційної діяльності на інвестиційну активність у регіоні (П.3.2 стор.162-166, 169-173, стор. 12 автореферату).

Всі представлені пропозиції дисертанта виходять з глибокого економічного аналізу, а за своїм змістом є цілком реальними і придатними для практичного використання. Підтвердженням обґрунтованості положень і висновків, сформульованих в дисертації, є також чітка логіка вирішення поставлених завдань і викладення матеріалу.

Оцінка новизни дисертаційних положень, пропозицій і рекомендацій здобувача дозволяє зробити висновок, що вони є вагомим для науки й практики, оскільки збагачують регіональну економіку положеннями та методичними підходами щодо формування регіональної інвестиційної політики в умовах європейської інтеграції.

Теоретичне значення роботи полягає у збагаченні регіональної економіки як науки комплексними підходами до концептуальних організаційно-економічних активізації інвестиційної діяльності в регіонах в умовах нової парадигми самодостатності розвитку територій та забезпечення сталого розвитку регіонів України. Обґрунтовані у дисертації положення наукової новизни розширюють теоретичний базис регіональної економіки щодо методичного апарату та концептуальних положень інвестиційної діяльності сучасного регіону України, а також є значним внеском у розвиток теорії регіонального управління та інноваційного менеджменту.

Основні наукові положення дисертації доведені до рівня практичних рекомендацій, які дозволяють забезпечити активізацію інвестиційної діяльності в регіоні. *Практична значимість* одержаних результатів полягає в розробці науково-прикладних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності у регіоні в умовах європейської інтеграції підтверджена довідками про впровадження в роботу органів державного та регіонального управління, місцевого самоврядування: департаменту економіки та європейської інтеграції Волинської обласної державної адміністрації (№ 901/01-22/2-18 від 29.10.2018 р.); управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Рівненської обласної державної адміністрації (№ 06-27/1548/18 від 29.10.2018 р.); відділу інвестиційної політики Департаменту економічної політики Луцької міської ради (№ 21-8/443 від 19.10.2018 р.); Волинського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України

(№ 29/1.38-1094 від 23.10.2018 р.); а також Товариства з обмеженою відповідальністю «Енсол Україна» (№ 58/017 від 17.10.2018 р.); Товариства з обмеженою відповідальністю «ОО ЕАТ ОЇ» (№ 34/18 від 17.10.2018 р.).

Науково-практичні рекомендації дисертанта впроваджено в навчальному процесі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час розробки навчально-методичних матеріалів, проведенні лекційних і практичних занять.

Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

4. Зміст та завершеність дослідження

Дисертаційна робота Лугової М.С. є логічно структурованою, відповідає меті та завданням дослідження, забезпечує повне висвітлення отриманих результатів. Робота є завершеним науковим дослідженням, містить необхідні теоретико-методичні положення, аналітичні розробки та перспективні напрями, що достатньо повно висвітлені у відповідних розділах дисертації та опублікованих наукових працях. Дисертаційна робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

В першому розділі роботи *«Теоретико-методичні засади активізації інвестиційної діяльності в регіоні»*, проведено критичний аналіз змісту інвестицій (стор.25-43) та інвестиційної діяльності (стор.44-58). На основі визначення концептуальних положень інвестування в регіоні, як аргументовано стверджує здобувач, можливо запропонувати методичні підходи до її діагностики (стор.60-73).

Погоджуємося з думкою автора, що без внутрішнього та зовнішнього інвестування не можливо подолання довготривалих чинників макроекономічного розбалансування економічної системи як умови відновлення й нормалізації відтворювального процесу (стор.25).

Поряд із тим, аналіз генези теорій про інвестиційну діяльність (П.1.1), дозволив зробити висновок, що з розвитком економічної думки внутрішній зміст та форми прояву інвестицій змінювалися, а сама категорія наповнювалася і розросталася (стор.33). Виходячи з цього, доволі цікавою є думка автора щодо кореляції між конкурентоспроможністю національної

економіки (відповідно до моделі М. Портера) та результативністю інвестиційної діяльності (стор.30).

Діалектику формування наукової думки щодо розуміння змісту інвестиційної діяльності збагачено мезорівнем дослідження, який, як справедливо зазначає автор виокремлюється лише деякими з теорій інвестицій та є недостатньо дослідженим (стор. 41-43). Недостатня глибина та практичність традиційних економічних мікро- і макropідходів, за допомогою яких важливо відобразити складність сучасного етапу розвитку економіки та прогнозувати економічні кризи, вимагає широкої уваги економістів-регіоналістів. Авторкою цілком обґрунтовано доведено сучасну безпрецедентну активізацію соціального та екологічного інвестування, що відбувається на всіх рівнях.

Досліджено наукові підходи до визначення інвестиційного клімату (стор.54-58) та представлено його складові, що дало можливість виокремити основні складові активізації інвестиційної діяльності в регіонах України (стор.58-59). Здобувачка логічно та послідовно систематизувала методичні принципи аналізу інвестиційної діяльності в регіоні (стор.60-62), серед яких: об'єктивності, системності, комплексності, гнучкості, доступності, оптимальності, безперервності.

На основі проведеного дослідження запропоновано методикку діагностики інвестиційної діяльності в регіоні з визначенням етапів її проведення; відповідного інструментарію та процесів моделювання впливу факторів на активізацію інвестиційної діяльності (стор. 67-74).

Другий розділ *«Діагностика інвестиційної діяльності в регіонах України»* проведено змістовний аналіз інвестиційної діяльності в регіонах України, що дала можливість визначити особливості цього процесу, простежити суттєву регіональну диспропорцію за обсягом капітальних інвестицій, виділити джерела та інвестиційно привабливі сфери залучення капіталу (п. 2.1, п. 2.2, стор. 75-100).

Вагомим доробком здобувача є запропонована методика оцінювання ефективності інвестиційної діяльності в регіоні, що передбачає комплексне застосування відносних показників зміни валового регіонального продукту до інвестицій у соціально-економічній сфері та зіставлення зміни обсягу накопичених відходів з інвестиціями, залученими в екологічну сферу регіону (П. 2.3, стор. 101-143).

На основі проведеного аналізу інвестицій за видами економічної діяльності, автором доведено, що в Україні відсутні як дієві стимули з боку держави, так і відносно вища привабливість залучення інвестиційних вкладень у ті види діяльності, які приносять більш економічну вигоду

(стор.104). Екологічну складову в інвестиційній сфері простежено в динаміці (стор.120-125) та показано динаміку співвідношення між екологічними інвестиціями та обсягом накопичених відходів в регіонах України (рис. 2.15).

Заслужують на увагу розвинуті наукові підходи до визначення достатності інвестицій на основі застосування DEA-аналізу для встановлення рівня залучення соціально-економічних й екологічних інвестицій у регіоні, що дає підставу обґрунтувати пропонований відсоток збільшення їх обсягу (П. 2.3, стор. 126-142).

У межах третього розділу *«Організаційно-економічні засади активізації інвестиційної діяльності в регіоні в умовах європейської інтеграції»* на особливу увагу заслуговують такі положення та висновки автора.

Так, в П. 3.1 удосконалено механізм активізації інвестиційної діяльності в регіоні, в основу якого покладено використання досвіду ЄС щодо формування оптимальної структури розподілу й спрямування інвестицій у пріоритетні сфери за допомогою методів та інструментів цілеспрямованого впливу на інвестиційну діяльність у регіоні задля збільшення кількісних і якісних показників її реалізації (стор. 148-161); деталізовано економічні та організаційні методи реалізації такого механізму (стор. 154-156) та наведено його інструментальне забезпечення (стор. 157-158).

Цілком погоджуємося з висновками Марини Сергіївни, що інвестиційна політика нового покоління має орієнтуватися на всебічне зростання та сталий розвиток. Здобувачем доведено, що залучення досвіду й практики країн ЄС в інвестиційній сфері сприятиме активізації інвестиційної діяльності в регіоні на шляху імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (стор. 150).

Цікавим з практичної точки зору є проведене в даному розділі роботи оцінювання сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для її активізації, що передбачає відбір, систематизацію, нормування статистичних показників, обрахунок впливу факторів (економічний розвиток; демографічна ситуація; ринок праці; підприємницька діяльність; будівництво; транспорт та зв'язок; зовнішня й внутрішня торгівля; освіта, наука, інновації) і визначення інтегрального індексу сприятливості середовища для активізації інвестиційної діяльності в регіоні (П. 3.2, стор. 161-174).

Дисертанткою запропоновано низку рекомендацій щодо моделювання процесу активізації інвестиційної діяльності в регіоні на основі комплексного застосування економетричного інструментарію оцінювання наявності впливу показників середовища інвестиційної діяльності на інвестиційну активність у регіоні, що уможливорює визначення перспективних сфер залучення

інвестицій, стимулювання розвитку яких сприятиме зростанню кількісних показників активізації інвестиційної діяльності (П.3.2, стор. 171-174).

Практичною значущістю відрізняється підхід до оптимального розподілу обмежених інвестиційних ресурсів, що передбачає визначення пріоритетності спрямування інвестицій у соціально-економічну та екологічну сфери, на основі побудови матриці стратегічних перспектив активізації інвестиційної діяльності й переведення результатів групування регіонів за рівнем достатності інвестицій у бінарну систему оцінювання, який уможливорює врахування специфіки кожного сегмента матриці під час формування стратегії активізації інвестиційної діяльності в регіоні (П. 3.3, стор. 175-192). Цілком доречним є залучення до соціального ефекту впровадження системи дуальної освіти в регіоні (стор.190-191).

Усі представлені пропозиції дисертанта виходять з глибокого економічного аналізу, а за своїм змістом є цілком реальними і придатними для практичного використання. Підтвердженням обґрунтованості положень і висновків, сформульованих в дисертації, є також чітка логіка вирішення поставлених завдань і викладення матеріалу. Основні наукові положення дисертації доведені до рівня практичних рекомендацій, які дозволяють забезпечити активізацію інвестиційної діяльності в регіоні. Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання напрямів активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

Таким чином, означене коло розв'язаних у дисертації завдань дозволяє стверджувати про комплексність дослідження, що є його безумовною перевагою та підтверджує досягнення поставленої мети.

5. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертації Лугової М. С. знайшли своє відображення у наукових публікаціях, доповідалися на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. Результати проведених досліджень викладено у 23 опублікованих наукових працях загальним обсягом 7,7 друк. арк., із яких особисто дисертанту належить 6,72 друк. арк.; серед них сім статей у фахових наукових виданнях України, дві з яких уключено до міжнародних науково-метричних баз даних; дві – у наукових періодичних виданнях іноземних держав та України, що входять до

міжнародних науково-метричних баз даних; чотирнадцять публікацій апробаційного характеру в українських й іноземних збірниках. Особистий внесок здобувача у тих роботах, які опубліковано у співавторстві відзначений у списку праць, наведеному в авторефераті. Обсяг та зміст публікацій відповідає вимогам, встановленим МОН України, всі положення наукової новизни, що виносяться на захист, представлені у публікаціях.

6. Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Роботу викладено українською мовою у науковому стилі з дотриманням логічної послідовності подання матеріалу. За всіма ознаками дисертація та автореферат відповідають встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Автореферат ідентично відображає зміст дисертації та основні положення наукової новизни. У ньому повною мірою розкриті основні результати, що отримані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, основні положення і рекомендації.

7. Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертації

В дисертаційній роботі Лугової М.С. є певні висновки й твердження, які можна віднести до категорії дискусійних і таких, що потребують додаткових пояснень та уточнення, зокрема такі.

1. Одним з основних висновків автора та положень наукової новизни, що проходять крізь всю роботу є розуміння необхідності органічного поєднання інвестиційної діяльності та сталого розвитку регіону, що передбачає оптимізацію структури розподілу інвестицій і їх залучення в різні сфери, в тому числі такі, що орієнтовані не лише на отримання економічних вигод, але й задоволення суспільно-важливих потреб соціально-економічного розвитку та підвищення рівня екологічної безпеки. На цій основі в роботі представлено авторське розуміння категорії «інвестиції – як економічні ресурси, що включаються в різні сфери господарської діяльності з метою її подальшого розвитку й досягнення соціально-економічних та екологічних результатів» (стор.34). Однак, виходячи з наведеного визначення, потребує пояснення, чи є з точки зору автора тотожними поняття «екологічні інвестиції» та «інвестиції в навколишнє середовище», які автор використовує в ході дослідження; як пов'язані поняття «соціальні інвестиції» та «екологічні інвестиції».

2. У продовження до першого зауваження. Серед пропозицій автора заслуговує на високу оцінку запропонований методичний підхід до діагностики інвестиційної діяльності в регіоні з використання виваженої математики, що притаманна всім науковим дослідженням з економічних напрямків. В формулах 1.1-1.6 (стор.69-72) використано показники «обсяг екологічних інвестицій», «обсяг соціально-економічних інвестицій». Потребує пояснення яким чином автором виокремлено саме такі показники і що є інформаційною базою для їх розрахунку, адже вони безпосередньо кореспондуються з отриманим екологічним та/або соціальним ефектом. Поряд з тим, такий ефект може бути досягнуто внаслідок виключно економічної складової (отримання економічного ефекту в якості додаткового прибутку, наприклад), отже є результатом синергії від загальної інвестиційної діяльності, без окремого розуміння екологічності та соціальності в інвестиційних ресурсах. З іншого боку, соціальна та екологічна складова ефекту може бути оцінена якісними характеристиками, які неможливо оцінити кількісно (принаймні в короткостроковій перспективі).

3. Запропонований в роботі концептуальний підхід до активізації інвестиційної діяльності в регіоні, а саме його основну концептуальну ідею (рис.1.7) доцільно було б доповнити та орієнтувати на вирішення сучасних проблем територіальних громад, які формуються в Україні внаслідок проведення адміністративно-територіальної реформи та набувають все більшого значення. Значна підтримка Європейської спільноти готова підтримати органи місцевого самоврядування та надати інвестиційні ресурси, однак, саме громади не спроможні засвоїти такі ресурси за відсутності відповідних кадрів, проектів та вмотивованих важелів спрямування такого ресурсу на соціальні та екологічні потреби.

4. Досліджуючи обсяг залучених інвестицій в регіони України автор справедливо стверджує, що обсяг інвестування безпосередньо пов'язаний з їх внутрішнім інвестиційним потенціалом (стор.184). Однак, при цьому, недостатньо уваги приділено чинникам залучення іноземних інвесторів до розвитку певних регіонів (іноземні інвестиції показані в роботі як елемент аналізу на основі статистичних даних (стор.94-96, 98-102). Не зрозуміло також, яким чином інвестиційний потенціал регіону співвідноситься з категорією «достатності інвестицій», адже більша частка регіонів України потребують значно більше інвестицій, ніж мають власний інвестиційний потенціал. «Достатність інвестицій», на нашу думку, потрібно також узгоджувати з загальним рівнем соціально-економічного розвитку регіону,

поряд з тим, таке узгодження є необхідним, але недостатнім в прийнятті рішень відносно активізації інвестиційної діяльності в регіоні.

5. Цілком погоджуюсь з висловлюванням здобувача щодо розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості регіону, якій лише дає змогу визначити місце регіону серед інших за показниками інвестиційної привабливості (стор.64). Однак, в елементах наукової новизни, а саме «удосконалено методику оцінювання сприятливості середовища інвестиційної діяльності регіону для їх активізації...», автором використано саме інтегральну оцінку індексу сприятливості середовища для активізації інвестиційної діяльності в регіоні. Така оцінка не дає можливості виокремити конкретну проблему певного регіону, яку потрібно вирішувати. На нашу думку, оцінки на основі принципів пріоритетності проблем певного регіону дають більш ефективні результати щодо їх подолання.

6. Безумовно актуальними та практично спрямованими є пропозиції автора щодо активного залучення маркетингових інструментів до забезпечення конкурентоспроможності регіонів, зокрема «...створення інвестиційного бренду регіону» (стор.159). Автор визначає інвестиційний бренд регіону як «сукупність цінностей і характеристик регіону, що дає змогу позиціонувати його конкурентні переваги, підкреслюючи привабливість регіону та його інвестиційний потенціал». Відомо, що створення бренду потребує чималих ресурсів, в тому числі й інвестиційних. Отже, пропозиції автора носили б більш завершений формат, якщо б було чітко визначено механізм формування такого бренду; які саме структури в рамках обмеженого штату управлінців в територіальних громадах мали б виконувати функції по створенню, просуванню та капіталізації такого бренду. Хотілось би розуміти яким чином домогосподарства, підприємницький та державний сектор та на яких засадах матиме можливість посилення та використання інвестиційного брендування території.

7. Матриця стратегічних перспектив активізації інвестування (стор.175-178) передбачає оцінку та формування моделі впливу факторів на активізацію інвестиційної діяльності в регіоні (стор.67). Виявлені автором фактори сприяння активізації інвестиційної діяльності доцільно було б доповнити факторами, що стримують інвестиційну активність в регіональному розрізі. На основі проведеного дослідження та вивчення передового досвіду країн ЄС, доцільно було б запропонувати заходи щодо подолання їх негативного впливу.

8. Цікавим з практичної точки зору є критичне переосмислення та аналіз європейського досвіду роботи регіональних Агенцій з підтримки та обслуговування інвестицій (стор.187-188), в результаті чого було зроблено

висновок, що «діяльність Агенції ... виступала б своєрідним «посередником» між інвестором і підприємцями та між інвесторами і владою». Викликає сумнів твердження автора щодо доцільності залучення в практику господарської діяльності регіонів саме таких інституцій та висновок, що вони створюватимуть «...додаткову мотивацію для успішного інвестування». Організаційна структура управління регіонами, в тому числі в органах місцевого самоврядування, передбачає різного роду економічні підрозділи (або підрозділи соціально-економічного розвитку, або стратегічного розвитку, або будь-які інші назви) до складу яких входять фахівці з управління інвестиційною діяльністю. Потребує додаткового пояснення та обґрунтування доцільність введення додаткової структури, на кшталт Агенції з підтримки та обслуговування інвестицій, в органи місцевого управління.

9. Зазначимо, що робота виграла б якби був зроблений порівняльний аналіз запропонованого механізму активізації інвестиційної діяльності в регіоні з тим, який ефективно функціонує в країнах Європейського Союзу.

Проте, зазначені вище положення не носять деструктивного характеру та не знижують наукової новизни й практичної цінності отриманих результатів. Дискусійність окремих положень дисертації засвідчує складність та багатогранність обраного для вирішення наукового завдання, а також перспективність подальшого дослідження сформульованих автором проблемних питань.

Загальний висновок

Ознайомлення з дисертацією та авторефератом дає підстави для висновку, що робота виконана Луговою Мариною Сергіївною на тему: «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» є завершеною науковою працею, в якій отримано науково обґрунтовані результати, що в сукупності надають подальший розвиток теоретико-методичним підходам до діагностики та активізації інвестиційної сфери регіону. Роботу виконано на високому науково-методичному рівні. Дослідження логічно структуроване, є цілісним, носить завершений характер, містить наукову новизну та практичну цінність. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Обсяг та оформлення дисертації, в цілому відповідають пп. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р.), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Активізація інвестиційної діяльності в регіоні» за своїм змістом повністю відповідає паспорту наукової спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, а її автор, Лугова Марина Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за означеною спеціальністю.

Офіційний опонент

завідувач кафедри економічних систем

і управління інноваційним розвитком

Одеського національного

політехнічного університету МОН України

доктор економічних наук, професор

Е. М. Забарна

Е. М. Забарна

*Підпис Забарної Е. М.
завірено.*

Віцепредседателю

В. І. Шевчук

В. І. Шевчук